

भाषा—II चा विकल्प
मराठी निवडला असणाऱ्या
परिक्षार्थीनेच केवळ खालील
प्रश्नांची उत्तरे द्यावीत.

सूचना : सर्वात योग्य पर्याय निवडा (प्र० क्र० 121 ते 126) :

आजकाल जुनं बरंचसं जात चाललं. जे टाकाऊ असेल ते टिकलं नाही, त्याचं काही नव्हे. जीवनाचे कणचंजर एखाद्या वस्तूत नसतील तर तिनं जगावं तरी का? पण प्रत्येक बाबतीतच हे काही खरं नव्हे. आता हे शहरातलं जागेच्या टंचाईचं घ्या. मुंबईत लोक घरात सामावत नाहीत हे ऐकलं होते. आता तर मुंबईला जाणंयेणचं घडत असल्यामुळं तिथली माणसं फूटपाथवर झोपलेलीही प्रत्यक्ष बघायला मिळाली. जागेची ही टंचाई आहे तर तिच्यावर उपायही आलेच. एक मजली घरं आणि साधी कौलारु घरं जाऊन आता दुमजली-तिमजली घरं व्हायला लागली. घरं पुरली नाहीत तेव्हा त्यांवरचे मजले वाढले. हेही ठीकच झालं. खेडं सोडून आम्ही शहरात राहायला आलो तेव्हा आमचं कौलारु पण मोठं घर आमच्यापासून दूर गेलं. आगगाडीच्या डब्यांसारख्या एकाशी एक जोडलेल्या चौकानी खोल्या—, त्याही फारं फारं तर दोन तीन—आमच्या वाटयाला आल्या. आणि एकेक खोली टिचभर! शहरातच राहायचं तर तेही सहन केलंच पाहिजे. आता मधूनमधून थोडीशी त्या मोठया घराची आठवण होते, पण मनच मनाला समजावू शकतं. जुन्या माणसांनी बांधलेल्या ऐतिहासिक इमारती पाहल्या म्हणजे आमच्या सध्याच्या चौकोनी खोल्या खुराडयांसारख्या वाटतात. अष्टकोनी, चंद्राकृती, लांबोळ्या, वाटोळ्या तऱ्हेतऱ्हेच्या त्या खोल्या-नव्हे, भव्य दालनं पाहिली म्हणजे वाटून जातं की, त्या मंडळीनाच केवळ राहावं कसं ते माहित होतं. विसाव्या शतकातल्या माणसांचा जन्मच मुळी आठ बाय आठच्या चौकोनात राहण्यासाठी झालेला आहे असं खारटुरट समाधान करता येतं. ते सारं ठीक आहे. ठीक मानायला हवं.

1.(Marathi)-K

पण मन मानत नाही ते एकाच गोष्टीत. पूर्वीची घरं गेली. जाऊ दे पूर्वीची आंगणं मात्र जायला नकोत. इथं आमच्या मोहोल्ल्यात आंगणच नाहीत. जर कुठं जागा मोकळी दिसली रे दिसली, की तिथं एखादी रुम तयार होते. कॉलेजच्या नावानं या शहरात आलेली मुलं मग तिथं राहायला येतात. घरमालकांच्या व्यवहारी वृत्तीचं. कित्येकदा मोठं कौतुक वाटतं. जरा म्हणून जागा रिकामी राहू द्यायचं नाहीत. मोकळी जागा तर यांच्या हष्टीनं निरुपयोगी वस्तू. जागेचा बराचसा भाग आजकाल रस्त्यामध्ये खर्च होतो, याचं त्या महाभागांना फारच वाईट वाटत असलं पाहिजे. मुंबईला जसे काही ठिकाणी अंडरग्राउंड रस्ते आहेत तसे जर घरालाही करता आले तर इकडच्या घरमालकांची खूपच सोय होईल. मग जुन्या रस्त्यांच्या जागी हे लोक पुन्हा खोल्या बांधतील.

121. खालीलपैकी कोणती जोडी वेगळी आहे?

- (1) शिक्षक—विद्यार्थी
- (2) दुकानदार—नोकर
- (3) घरमालक—भाडेकरू
- (4) शेतमालक—मजूर

122. लेखकाला कशाची खंत आहे?

- (1) फूटपाथवर माणसं झोपल्याची
- (2) मुंबईत जागा नसल्याची
- (3) अंडरग्राउंड रस्त्यांची
- (4) आंगण नसल्याची

123. मुले शहरात कशासाठी येतात?

- (1) कॉलेजच्या उच्चशिक्षणासाठी
- (2) मुंबई शहर पाहण्यासाठी
- (3) भाड्याच्या घरात राहण्यासाठी
- (4) आंगण शहरात शोधण्यासाठी

124. खुराडा कशाला म्हणतात?

- (1) घोड्यांची राहण्याची जागा
- (2) गाढवांची राहण्याची जागा
- (3) बैलांची राहण्याची जागा
- (4) कोंबड्यांची राहण्याची जागा

125. या उता-याला समर्पक शिर्षक कोणते ठरेल?

- (1) खुराडा
- (2) माणसांची गर्दी
- (3) आंगण
- (4) विसाव्या शतकातील गर्दी

126. कौलारू घर कोणत्या भागात असतात?

- (1) पाऊस पडणा-या प्रदेशात
- (2) बर्फ पडणा-या प्रदेशात
- (3) पठारी प्रदेशात
- (4) वाळवंटात

सूचना: सर्वात योग्य पर्याय निवडा (प्र० क्र० 127 ते 141):

127. खालील प्रश्नोत्तराला तुम्ही कसे गुण द्याल?

प्रश्न : वाघ हा लुप्त (नष्टप्राय) प्राणी आहे काय?
उत्तर (1) : नाही, परंतु तो दुर्मिळ प्राणी झाला आहे. (1)
उत्तर (2) : वाघ हा विलुप्त होण्याच्या मार्गावर आहे. (1)

- (1) ½ गुण उत्तर क्रमांक 2 ला व 1 गुण उत्तर क्रमांक 1 ला
- (2) 1 गुण उत्तर क्रमांक 1 ला व 1 गुण उत्तर क्रमांक 2 ला
- (3) 1 गुण उत्तर क्रमांक 2 ला व 0 गुण उत्तर क्रमांक 1 ला
- (4) ½ गुण उत्तर क्रमांक 1 ला व 1 गुण उत्तर क्रमांक 2 ला

128. उताऱ्याचे आकलन होण्यासाठी वाचनाच्या रणनितीचा उपयोग केल्यास विद्यार्थ्यांना त्या उताऱ्याची उपयुक्तता लक्षात येते. ही रणनिती खाली फेकी कोणती?

- (1) भाकीत काढणे
- (2) गोषवारा काढणे
- (3) वाचन दोष
- (4) मुद्यांची नोंद घेणे

129. 'उत्तम वाक्याची गुढता' हे विद्यार्थ्यांनी नाटक लिहीले. चार भूमिकांना केवळ 10 वाक्यात त्यांनी लिहून काढले. प्रत्येक भूमिकेला केवळ एकाच पद्धतीचे वाक्य बोलण्याची ताकीद आहे. हा उपक्रम सराव म्हणून खालीलपैकी कोणत्या उपक्रमासाठी वापरता येऊ शकतो?

- (1) वाचनानंतरच्या सरावासाठी
- (2) लिखाणापूर्वीच्या सरावासाठी
- (3) व्याकरणाच्या सरावासाठी
- (4) शब्दसाठा वाढविण्यासाठी

130. वर्ग 3 च्या विद्यार्थ्यांमध्ये सर्जनशील लिखाणाला चालना देण्यासाठी खालीलपैकी कोणता पर्याय योग्य ठरेल.

- (1) चित्रांचा प्रयोग करणे व त्यावर चर्चा करणे
- (2) विद्यार्थ्यांना त्यांच्या मर्जीप्रमाणे लिहू देणे
- (3) दिलेल्या विषयावर सखोल चर्चा करणे
- (4) फळ्यावर रुपरेषा लिहून देणे

131. एखाद्या कार्यक्रमात तुमच्या वर्गातील बहुतेक मुले इंग्रजी बोलण्यासाठी लाजत असतील, तर या दुविधावस्तेतून त्यांना काढण्यासाठी तुम्ही काय कराल?

- (1) वर्गासमोर सोप्या विषयावर उत्स्फूर्तपणे बोलण्यासाठी सांगणे
- (2) त्या मुलांना सर्वांचे बोलणे झाल्यानंतर बोलायची संधी देणे
- (3) इंग्रजी बोलण्यासाठी खाजगी शिकवणी देणे
- (4) विद्यार्थ्यांना आपसात जोडीने किंवा छोटे गट बनवून त्यांच्या सादरीकरणाची तालीम करायला सांगणे

132. श्रवण कौशल्य विकसीत करण्यासाठी शिक्षकाने वर्गात एक उपक्रम राबविला. ज्यात रेल्वे स्थानकावरील उदघोषणा ऐकून, येणाऱ्या आणि जाणाऱ्या रेल्वे गाड्यांचे विळापत्रका (तक्ता) बनवायला सांगितले. या सादरीकरणाची विद्यार्थी खालीलपैकी कोणती क्रिया करित आहेत.

- (1) ध्वनीपीत ऐकून तक्ता तयार करित आहेत
- (2) विद्यार्थी मोठ्या आवाजात घोषणा करित आहेत
- (3) माहिती भरलेला तक्ता समजून घेत आहे
- (4) लघुचित्रपट पाहत आहेत

133. वय वाढल्यानंतर विदेशी भाषा शिकणे ठरते

- (1) सामान्य शिक्षण
- (2) शिकण्यातील अडचण
- (3) प्रभुत्वाचा तोटा
- (4) मोठे प्रभुत्व

134. लक्ष्मी-लक्ष्मी काय आहे? काय आहे?

134. लक्ष्मी-लक्ष्मी काय आहे? काय आहे?

(1) दूरस्थ-शिक्षण

(2) माहितीपट

(3) शिक्षणासाठी तंत्रज्ञानाचा वापर

(4) कार्यकुशलतेने तंत्रज्ञानाचा वापर

135. उद्दिष्टीत (इंग्रजी) भाषेचे शैक्षणिक आणि भाषिक महत्त्व यातील नेमका फरक द्विभाषिक वर्गातील विद्यार्थ्यांना कळावा यासाठी त्यांना कसे प्रोत्साहित करावे?

(1) उद्दिष्टीत (इंग्रजी) भाषेमध्ये अधिक लिखाण पुस्तके वाचण्यास प्रोत्साहन देऊन

(2) इंग्रजी भाषेत अधिक लिखाण करण्याचे प्रोत्साहन देऊन

(3) द्विभाषिक चित्रपट अधिक पाहण्यासाठी प्रोत्साहन देऊन

(4) उद्दिष्टीत (इंग्रजी) भाषेमध्ये संभाषण करणे

136. भाषेची योग्यता शिकून घेण्यात मागे राहिलेल्या विद्यार्थ्यांना तोलामोलाची मदत करण्यासाठी विकसित केलेल्या अभ्यासक्रमाला काय म्हणाल?

(1) संक्षिप्तीकरण

(2) पुनर्मांडणी

(3) सुधारणा अभ्यासक्रम (Remediation)

(4) उजळणी

137. संमिश्र क्षमता असणाऱ्या भाषा वर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी खालीलपैकी कशा प्रकारचा अभ्यासक्रम असावा?

(1) काही काळासाठी एकजिनसी विद्यार्थ्यांचा तयार करणारा

(2) वेगवेगळ्या क्षमतांच्या विद्यार्थ्यांमध्ये संवाद साधण्याची संधी देणारा

(3) गणित आणि भाषा विषयाला अधिक महत्त्व देणारा

(4) क्रीडा आणि भाषा विषयावर लक्ष वेधणारा

138. विद्यार्थ्यांसाठी तयार करण्यात आलेल्या क्रमिक पुस्तकात काय असावे. याबाबत अयोग्य गृहितक पर्याय ओळखा

(1) शिकविण्याची क्रमवारी सांगणाऱ्या सूचना असाव्यात

(2) माहितीची मांडणी समतोल असावी

(3) शिकण्याचा अनुभव सांगणारा घटक (युनिट) असावा

(4) विद्यार्थ्यांना शिकविण्यासाठी शिक्षकांना उपयोगी पडेल असे विस्तृत पाठ नियोजन असावे

139. भाषा शिकताना काही नियमित व्याकरणाच्या चुका टाळण्यासाठी शिक्षकांनी काय करावे.

(1) वर्गात वारंवार चुका दुरुस्त कराव्या जेणेकरून पुन्हा चुका होणार नाहीत

(2) विद्यार्थ्यांचे वाचन/संभाषण संपल्यावर त्यांच्याकडून नियमित होणाऱ्या चुकांना दुरुस्त करावे

(3) विद्यार्थ्यांना चुका करू द्याव्यात, कारण त्या नैसर्गिक आहेत

(4) चुका करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना ओळखून त्यांचा वेगळा वर्ग घ्यावा

140. विदेशी (इंग्रजी) भाषा किंवा गैर-मातृभाषा शिकविणाऱ्या शिक्षकांना नियमित असंतुष्ट आणि उदासिन विद्यार्थ्यांच्या वर्गाला सामोरी जावे लागते. ही समस्या पुढील प्रमाणे दूर होऊ शकते.

- (1) शैक्षणिक समुपदेशकांची वर्गापुढे भाषणे ठेऊन
- (2) उदासिन विद्यार्थी ओळखून त्यांचा वेगळा वर्ग घेऊन
- (3) विद्यार्थ्यांना त्यांच्या सोयीनुसार गृहपाठ करण्याची मोकळीक देऊन
- (4) प्रारूप आणि रणनीतीचा वापर करून वर्गात स्पर्धात्मक वातावरण निर्माण करत विद्यार्थ्यांना शिकण्यासाठी प्रेरित करणे

141. भाषेचा अभ्यास करणाऱ्यांनी, केल्याने होत आहे रे आधी केलेच पाहिजे — या उक्तीप्रमाणे कार्य करावे. या निरीक्षणाला खालीलपैकी काय समर्थनीय आहे.

- (1) लिखित मसुदा समजण्यासाठी मातृभाषेचा वापर करायला प्रोत्साहन देण्यात यावे
- (2) लिखित मसुद्याचा ठोस गोषवारा काढून द्यावा
- (3) शिक्षकांची छाप; शिक्षकांची बोलण्याची व लिहिण्याची तऱ्हा
- (4) सरावाची संधी द्यावी. त्यामुळे सुधारणा करण्याची सवय लागते

सूचना : पुढील उतारा वाचा आणि विचारलेल्या प्रश्नांची योग्य तो पर्याय निवडून उत्तरे लिहा (प्र० क्र० 142 ते 150) ...

मला आठवते—एकदा आमच्या कॉलेजमध्ये एक कलावंत आला होता. उत्कृष्ट नकला करण्याबद्दल त्याचा लौकिक असल्याचा त्याचा दावा होता. बरोबर त्याने मुंबईच्या मुख्या प्रधानापासून ते नशिराबादच्या हेडमास्तरांपर्यंत अनेकांनी दिलेल्या प्रशस्तिपत्रकांचे भंडोळे आणले होते. त्याने स्वतःच्या गुणांच्या केलेल्या वर्णनावरून व त्या प्रशस्तिपत्रकांचे भंडोळे आणले होते. त्याने स्वतःच्या गुणांच्या केलेल्या वर्णनावरून व त्या प्रशस्तिपत्रकांवरून आमची तर अशीच खात्री झाली की, जन्माला यावे आणि याच्या नंकला पहल्यात. पैकी जन्माला येण्याचा कार्यभाग अगोदरच उरकला असल्याने फक्त नकला पाहाण्याचा कार्यभाग शिल्लक उरला होता. मोठ्या अपेक्षेने आम्ही तो कार्यक्रम ठरविला. त्याचा प्रचार केला आणि नंतर काय? त्याने नंकलांना सुरुवात केली आणि इकडे प्रत्येकाला जांभया यायला सुरुवात झाली! प्राध्यापकवर्ग हजर होता, म्हणूनच विचारा सुटला—नाही तर पोरांच्या कचाटयात सापडल्यावर त्याचे काय झाले असते हे सांगणे कठीण. आपल्या कलेचे हे बेगडी नाणेच त्याने आमच्या गळी उतरवण्याचा प्रयत्न केला नव्हता काय? त्याचप्रमाणे “अखिल भारतात गाजलेला”, “सर्व रसिकांनी नावाजलेला”, “उत्पन्नाचे रेकॉर्ड मोडणारा”, असा “अभिनव क्रांतिकारक” बोलपट पहायला जावे आणि काही तरी बेगडी कलाकृती पडद्यावर दिसून पदरी निराशा यावी असा अनुभव आपणापैकी प्रत्येकाला कितीदा तरी आला असेल. “महाराष्ट्रात खळबळ उडविणारी व आपल्या शैलीने रसिकांच्या मनाची पकड घेणारी” कादंबरी मोठ्या अपेक्षेने वाचावयास घ्यावी आणि ती अगदी सामान्य निघावी हाही अनुभव आज थोड्यांना आला नसेल. “मराठी इब्सेन” म्हणून स्वतःची प्रसिद्धी करून घेणाऱ्या नाटककाराच्या नाटकात ज्या वेळी इब्सेनच्या बाह्य नाटयतंत्राचीच केवळ भ्रष्ट नकल दृष्टीस पडते, तेव्हा तशीच तऱ्हेची निराशा आपल्या वाटयला येत नाही काय?

अशा तऱ्हेची 'खोटी नाणी' आज 'समाजात', 'जीवनाच्या प्रत्येक क्षेत्रात चालविलेली आपण पाहातो. 'खोटी नाणी' तयार करणाऱ्याला निदान कायद्याने शिक्षा तरी ठेवली आहे, पण समाजात उजळ माथ्याने चालविली जाणारी वरील 'खोटी नाणी' कायद्याच्या कक्षेत येऊ न शकल्याने अधिक फसवी आणि अनिष्टकारक आहेत असे वाटत नाही काय? अशी खोटी नाणी चालविणाऱ्या व्यक्तींच्या ठिकाणी असणारे सामाजिक धैर्य आणि बेडर वृत्तीचे मात्र कौतुक करावेसे वाटते. आपले नकली नाणे खऱ्या नाण्याच्या मोलाने खपविण्याचे कौशल्य त्यांच्या ठिकाणी असल्यामुळे एका दृष्टीने खरी नाणी ज्यांच्याजवळ आहेत अशा व्यक्तींवर सुद्धा ते कुरघोडी करू शकतात याचा प्रत्यय तर आपणाला पावलोपावली येतो आणि अशा खोट्या नाण्यांवर भुलणारे, खोट्याचाच खरा म्हणून स्वीकार करणारे जगात आहेत म्हणूनच अशा लोकांचे महत्व जगात वाढले आहे. हेही नाकबूल करून चालायचाचे नाही.

142. सोबतच्या उतारा-यामध्ये कशाची चीड व्यक्त केली जाते?

(1) नसलेले गुण दाखविण्याबाबत

(2) जगातील खोटेपणाबाबत

(3) जगात फसवेगीरीबाबत

(4) खोटी जाहिरात करण्याबाबत

143. कुरघोडी करणे म्हणजे काय?

(1) मागे टाकणे

(2) वरचढ होणे

(3) मात करणे

(4) घोड्यांनी यशस्वी होणे

144. नकला करणे ही कोणती कला आहे?

(1) लोककला

(2) बंडखोर कला

(3) सिनेमातील कला

(4) नाटकातील कला

145. गळी उतरविण्याचा प्रयत्न करणे म्हणजे काय?

(1) सर्वांच्या मनाप्रमाणे करणे

(2) ईप्सित साध्य करणे

(3) इंगा दाखविणे

(4) गळ्यात जबरदस्तीने घालणे

146. प्राद्यापक नसते तर मुलांनी नकलाकाराचे काय केले असते?

- (1) त्याला पळवून लावले असते
- (2) त्याला शाबासकी दिली असते
- (3) त्याचे कपडे फाडले असते
- (4) त्याच्यासोबत नकला केल्या असत्या

147. अयोग्य जोडी निवडा

- (1) गुरांचा—कळप
- (2) प्रशस्तीपत्रांचे—भेंडोळे
- (3) माणसांची—वानवा
- (4) दुर्वाची—जोडी

148. या उता-यात खोटी नाणी म्हणजे काय?

- (1) खोटे कार्यक्रम
- (2) खोटी प्रसिध्दी
- (3) खोटया नकला
- (4) खोटी माणसं

149. बेडर या शब्दाचा अर्थ काय?

- (1) धोकादायक
- (2) विश्वासघातकी
- (3) भीतीदायक
- (4) निडर

150. लेखक कोण आहेत?

- (1) प्राद्यापक
- (2) प्रेक्षक
- (3) नकलाकार
- (4) टिकाकार